

Вплив психологічних чинників війни на ідентичність жінок

Інна Петренко

*магістрантка кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: PetrenkoIM@krok.edu.ua*

Ольга Васильченко

*доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: OlgaVM@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-2502-8072*

Вплив психологічних чинників війни на ідентичність є багатоаспектним і системним явищем, що вимагає глибокого психологічного аналізу. Воєнні конфлікти чинять значний тиск на особистісне сприйняття себе та власний соціальний статус, особливо в контексті тривалого стресу. Дія цих чинників може мати як деструктивні, так і адаптивні наслідки для жінок, які залучені або постраждали від конфлікту. Внутрішні та зовнішні психологічні чинники впливають на індивідуальну, колективну та національну ідентичність жінок, зумовлюючи зміну їхніх переконань, цінностей та механізмів самосприйняття.

Поняття «ідентичність» було введено у 1950-х роках німецько-американським психологом і психоаналітиком Еріком Еріксоном [1]. Введення цього поняття дозволило розширити знання про цілісність особистості, її динаміку під впливом соціальних викликів та її адаптивний потенціал (наприклад, через життєстійкість). Ідентичність є критично важливою складовою для протистояння життєвим труднощам і виступає потужним психологічним чинником життєстійкості (резилієнтності) [2].

На відміну від життєстійкості, яка фокусується на здібності долати стрес і трансформувати його, ідентичність служить внутрішнім стрижнем і картою цінностей, що забезпечує опірність [1; 2; 6]. Необхідна складова для того, щоб протистояти життєвим труднощам і проявляти прагнення до подолання, як говорив В. Франкл, полягає в «умінні жити» [3].

До зовнішніх чинників, що створюють внутрішній тривалий психотравмуючий стрес, який запускає механізми переоцінки та перебудови ідентичності, ми відносимо: гуманітарну кризу, відсутність відчуття безпеки, втрату звичного соціального оточення, втрату попереднього соціального статусу [2; 6], інфраструктурні та побутові виклики, інформаційний тиск та невизначеність, стигматизація та дискримінація.

Визначено, що дія психологічних чинників на ідентичність жінок проявляється в таких аспектах:

1. Національна та етнічна ідентичність: Тривалий стрес війни може підсилити національну свідомість жінок та спричинити глибинні зміни в способі усвідомлення власної національної приналежності. Це веде до консолідації навколо необхідності захисту національних цінностей та ідеалів, що, у свою

чергу, посилює патріотичне почуття та соціальну згуртованість нації [4].

2. Мілітарна ідентичність, воєнні ветерани та травмовані особи: Вплив війни на ідентичність жінок, що залучені до військових дій, призводить до формування мілітарної ідентичності. Військовий досвід та служба трансформують переконання, цінності та спосіб життя, змушуючи жінок ідентифікувати себе як частину військового співтовариства з його специфічними нормами та взаєминами [5]. Психологічні чинники травми можуть впливати на ідентичність ветеранок та жінок, які пережили бойові дії, спричиняючи посттравматичний стрес та значні зміни у самооцінці та ставленні до себе й оточуючих .

3. Особистісна ідентичність: Війна як тривалий стресовий чинник змінює індивідуальну ідентичність цивільної жінки [2]. Хоча жінка може переживати посилення своєї соціальної ролі (наприклад, волонтерки), вона може одночасно переживати втрату або переоцінку інших аспектів своєї особистості, наприклад, традиційної сімейної ролі.

4. Професійна ідентичність: Це психологічна категорія, яка відноситься до усвідомлення своєї приналежності до певної професії й певного професійного співтовариства. В умовах вимушеної міграції та дії екстремальних стрес-чинників її трансформація відбувається у три основні етапи: втрати, пошуку та відновлення. Успіх процесу відновлення значною мірою залежить від доступності програм підтримки та інтеграції. Війна змушує жінок переглядати життєві орієнтири, оскільки професійна ідентичність є важливим аспектом їхнього самовизначення [6].

5. Гендерна ідентичність: Психологічні чинники військового часу впливають на розуміння гендерної ідентичності, змушуючи жінок інтегрувати нові ролі та виконувати функції, що традиційно асоціювалися з маскуліністю. Це стимулює перегляд стереотипних гендерних ролей та переосмислення гендерної ідентичності.

Слід зазначити, що вплив психологічних чинників на ідентичність жінок під час війни може мати як адаптивні (позитивні), так і дезадаптивні (негативні) наслідки. Це може сприяти зміцненню соціальної спільності та мобілізації внутрішніх ресурсів для захисту, але також може поглиблювати внутрішні конфлікти та напруження між різними соціальними групами. Вкрай важливо враховувати індивідуальний психологічний процес і те, що наслідки дії цих чинників є довгостроковими і зберігаються навіть після завершення активної фази конфлікту.

Список використаних джерел

1. Erikson Erik H. *Childhood and Society* [Електронний ресурс] / Erik H. Erikson. – New York : W. W. Norton and Company Inc., 1950. – 404 p. URL: <https://archive.org/details/dli.ernet.19961/page/51/mode/2up>.
2. Сингаївська І., Страмоусова І. Чинники життєстійкості жінок під час війни. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. № 3(75). С. 231-245. DOI: 10.31732/2663-2209-2024-75-231-245.
3. Frankl V. E. *Yes to life: In spite of everything*. Boston : Beacon Press, 2020. 136 p.

4. Вільчинська І. Ю. *Етнічна та національна ідентичність сучасної української молоді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.05 . І. Ю. Вільчинська. Київ, 2002. 20 с.*
5. Зликов В., Завгородня О., Копилов С. та ін. *Формування мілітарної ідентичності учнів України в умовах воєнного часу : практичний посібник; за ред. В. Зликова, С. Лукомської ; НАПН України, Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка, Лаб. методол. і теорії психол. Київ : Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка, 2025. 166 с.*
6. Мірошніченко О., Васильченко О. *Трансформація професійної ідентичності жінок вимушених мігрантів (на прикладі українців з тимчасовим захистом). Держава, регіони, підприємство: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку : матеріали VI міжнар. конф. (м. Київ, 5–6 грудня 2024 р.). Київ : Університет «КРОК», 2024. Т. 1. С. 488-490.*